

آیین‌نامه حفاظتی کار با سموم دفع آفات نباتی در کشاورزی

هدف از تدوین این آیین‌نامه اجرای مفاد ماده ۸۵ قانون کار جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که در مورد آن عده از کارگران کشاورزی که در عملیات مبارزه شیمیایی با آفات نباتی در مزارع، باغات، انبارها و اماکن کشاورزی شرکت می‌کنند.

فصل اول - تعاریف و اصلاحات:

۱ - کارگر سمپاشی: منظور از کارگر سمپاشی در این آیین‌نامه کارگری است در مقابل دریافت حق السعی به درخواست کارفرما در یکی از بخش‌های مختلف کشاورزی یک یا چند کار از کارهایی که به مبارزه شیمیایی با آفات به وسیله سم دفع آفات نباتی مربوط می‌شود مبادرت می‌ورزد.

۲ با توجه به ماده ۳ قانون کار جمهوری اسلامی ایران از لحاظ این آیین‌نامه کارفرما هر شخص حقیقی یا حقوقی است که کارگر سمپاشی طبق قرار داد کتبی یا شفاهی برای او یا به حساب او با دریافت حق السعی در یک یا چند شغل از مشاغل مربوط به بخش کشاورزی در مبارزه شیمیایی با آفات کار می‌کند.

۳ آفات: منظور از آفات در این آیین‌نامه کلیه موجودات زنده‌ای هستند که در مزارع و باغات یا انبارها و اماکن کشاورزی به طور مستقیم و غیرمستقیم موجب تقلیل کمی و کیفی محصولات و فرآورده‌های کشاورزی و دامی می‌شوند.

۴ سموم دفع آفات نباتی: منظور از سموم دفع آفات نباتی هر گونه مواد شیمیایی معدنی یا آلی یا هورمونی و بیولوژیک است که بتوان با کاربرد آن به طور مستقیم و یا غیرمستقیم از زیان آفات زنده به محصولات و فرآورده‌های کشاورزی دامی جلوگیری کرده یا آن را متوقف یا محدود نمود.

۵ انبار سم: به محلی گفته می‌شود که سموم دفع آفات نباتی موضوع ردیف ۴ به مقدار کم یا زیاد در آنجا نگهداری می‌شود.

۶ وسایل آماده کرم سم: به وسایلی گفته می‌شود که سموم دفع آفات نباتی را توسط آن با یکدیگر یا با مواد ضمیمه به نحوی مخلوط یا رقیق می‌نمایند تا آماده مصرف گردد. این مواد

ضمیمه می‌تواند شامل:

- ۱ مواد بی‌اثر.
- ۲ امولسیون کننده.
- ۳ خیس کننده و بخش کننده و یا دترجنت‌ها.
- ۴ جلب کننده آفات.
- ۵ مواد رنگی.
- ۶ سوسپانسیون کننده.
- ۷ وسایل سمپاشی: به کلیه وسایلی اطلاق می‌شود که با استفاده از آن بتوان سموم دفع آفات نباتی آماده برای مصرف اعم از جامد یا مایع یا گاز به محل فعالیت آفات مورد نظر رسانده و آفت را به نحوی در معرض آن قرار داد. این وسایل شامل انواع محلول پاش‌ها و گردپاش‌ها و گردپاش‌های ساده و کوچک دستی تا سمپاش‌های بزرگ موتوری، هواپیما و هلیکوپترهای سمپاشی و همچنین کپسول‌های حاوی گازها و مایعات سمی تحت فشار و لوله‌های انتقال این قبیل گازها به محل ضدعفونی و اپلیکاتورهای قرص گذاری یا تزریقی و یا طعمه گذاری و نظایر آن می‌باشد.
- ۸ سمپاشی: سمپاشی عبارت است از کاربرد سموم دفع آفات نباتی آماده برای مصرف در محل فعالیت آفات مورد نظر و قرار دادن آفات در معرض تاثیر آن.
- ۹ اماکن کشاورزی: منظور از اماکن کشاورزی هر نوع محیطی است که در آن کارگر به تقاضای کارفرما یا نماینده او در یکی از فعالیت‌های کشاورزی اشتغال دارد مثل مزرعه باغ انبار آغل اصطبل مرغداری زنبورداری محل پرورش ماهی و غیره. این اماکن می‌تواند محصور یا غیرمحصور و مسقف یا غیرمسقف باشد. ابنیه مسکونی موجود در مزارع و سایر باغات و سایر اماکن کشاورزی مشمول این تعریف نمی‌باشد.
- ۱۰ وسایل حفاظتی به هر نوع وسیله‌ای اطلاق می‌شود که با بکار بردن آن بتوان هنگام کار از خطر تماس سموم دفع آفات نباتی با بدن و یا ورود آن به بدن کاست و یا از آن ممانعت بعمل آورد نظیر کلاه، عینک، دستکش، ماسک، چکمه، لباس‌های غیرقابل نفوذ آب و غیره.
- ۱۱ روش‌های حفاظتی به روش‌هایی گفته می‌شود که با رعایت آن بتوان خطر ورود سموم دفع آفات نباتی را به بدن در هنگام مصرف تقلیل داد. مانند حرکت در جهت پشت به باد در

موقع محلول پاشی یا تنظیم ارتفاع پرواز در سمپاشی‌های هوایی و نظایر آن.
۱۲ مسمومیت عبارت‌است از اختلالات موقتی یا دائمی فیزیولوژیک و بیولوژیک که در نتیجه ورود سم به بدن از طرق جذب پوستی دستگاه گوارش و دستگاه تنفسی بوجود می‌آید.
۱۳ کمک‌های اولیه عبارت از اقدامات سنجیده‌ای که به محض مشاهده علایم و آثار مسمومیت با استفاده از وسایل یا مواد و یا روش‌های خاص برحسب مورد برای تقلیل خطر تا رسیدن پزشک باید توسط افراد آگاه (آموزش دیده) در مورد شخص مسموم بعمل آید.

فصل دوم - وظایف کارفرما

ماده ۱: تهیه انبار سم متناسب با نوع سم و مقدار آن و شرایط نگهداری با توجه به آب و هوای منطقه و حفظ سلامت محیط زیست به عهده کارفرما می‌باشد.
تبصره ۱ - انبار سم باید خشک و خنک و قابل تهویه و دور از دسترس اطفال و حیوانات و اشخاص غیر مجاز و جدا از محل نگهداری مواد غذایی انسان و دام و بذر و سایر مواد کشاورزی باشد.

تبصره ۲ - در صورتی که سموم مورد مصرف به مقداری باشد که بتوان آن را در قفسه یا جعبه چوبی و یا فلزی قفل دار در جای مناسبی قرارداد قفسه یا جعبه مذکور به منزله انبار سم تلقی می‌شود و باید روی آن و یا روی درب انبار سم علایم خطر مناسب یا تابلویی برای آگاهی دادن و رعایت احتیاطات لازم نصب گردد.

تبصره ۳ - در صورت نگهداری سموم قابل احتراق تامین تسهیلات آتش نشانی متناسب با نوع، مقدار و حجم انبار ضروری است.

ماده ۲: تامین سم یا سموم مورد مصرف به مقادیر مورد نیاز با توجه به توصیه‌های سازمان حفظ نباتات و وزارت کشاورزی در بسته‌بندی‌های مصوبه به عهده کارفرماست.

ماده ۳: تامین وسایل و تجهیزات مخصوص آماده کردن سم متناسب با نوع سم و روش سمپاشی و حجم کار به عهده کارفرما است.

تبصره - وسایل مذکور فوق باید کاملاً سالم و بدون عیب بوده و در خلال کار نیز مرتباً از طرف کارفرما مورد بازدید قرار گیرد تا در صورت مشاهده بروز نقص نسبت به رفع نقص یا تعویض وسیله معیوب اقدام نماید.

ماده ۴: تامین وسایل سمپاشی از نظر نوع و تعداد آن متناسب با نوع سم، روش سمپاشی و حجم و نوع کار سمپاشی به عهده کارفرماست.

تبصره ۱ - منظور از نوع وسایل سمپاشی عبارت است از انواع سمپاشهایی که در ردیف شماره ۷ فصل تعاریف به آن اشاره شده است.

تبصره ۲ - منظور از نوع سم شکل فیزیکی آن در موقع مصرف مانند امولسیون، پودر قابل تعلیق در آب، سوسپانسیون، گرانول، قرص و حبه، گاز و نظائر آن می‌باشد.

تبصره ۳ - منظور از روش سمپاشی عبارتست از سمپاشی به طور عادی و همچنین سمپاشی بوته‌های کوتاه یا درخت‌های بلند یا سطوح اماکن کشاورزی.

تبصره ۴ - وسایل سمپاشی باید کاملاً سالم و بدون عیب بوده و در خلال کار نیز مرتباً از طرف کارفرما و یا نمایندگان او مورد بازدید قرار گیرد تا در صورت مشاهده بروز نقص نسبت به رفع نقص یا تعویض وسیله معیوب اقدام نماید.

ماده ۵: تامین لوازم حفاظت فردی مندرج در ردیف شماره ۱۰ فصل تعاریف متناسب با نوع سم و روش سمپاشی به عهده کارفرما می‌باشد.

تبصره - لوازم حفاظت فردی باید سالم و بدون عیب و نقص بوده و مرتباً مورد بازرسی قرار گیرد تا در صورت بروز عیب و نقص و یا بی اثر شدن مواد عمل کننده موجود در قالب فیلترها، ماسک‌ها نسبت به رفع نقص یا تعویض آن اقدام شود.

ماده ۶: تهیه و نصب علائم خطر برای توجه اشخاص متناسب با نوع سم و طبق توصیه‌های سازمان حفظ نباتات وزارت کشاورزی در مزارع و باغات و اماکن کشاورزی که سم پاشی می‌شوند به عهده کارفرما می‌باشد.

تبصره ۱ - علائم فوق باید قبل از سمپاشی نصب و پس از رفع خطر برداشته شود.

تبصره ۲ - تعداد علائم خطر باید متناسب با وسعت مزرعه یا باغ یا مکان کشاورزی سمپاشی شده باشد و در جاهایی نصب شود که توجه اشخاص را از زوایای مختلف جلب نماید.

ماده ۷: تامین وسایل و مواد برای کمک‌های اولیه و همچنین حصول اطلاع از روش‌های مربوط به این کمک‌ها و نحوه معالجات مندرج در برچسب سم متناسب با نوع سمی که مصرف می‌شود به عهده کارفرماست.

آیین نامه حفاظتی کار با سموم دفع آفات نباتی در کشاورزی ۶۰۱

تبصره ۱- کارفرما مکلف است نام و نشانی و شماره تلفن نزدیکترین پزشک یا درمانگاه به محل سمپاشی را قبل از شروع سمپاشی بدست آورد و در طول سمپاشی همراه داشته باشد تا در صورت لزوم برای برقراری تماس سریع از آن استفاده نماید.

تبصره ۲- تامین امکانات حمل مسموم به نزدیکترین درمانگاه یا پزشک و یا آوردن پزشک به بالین مسموم به عهده کارفرماست.

تبصره ۳- دادن اطلاعات لازم درمورد مشخصات سم مصرفی و علایم مسمومیت و کمک‌های اولیه و پادزهر مندرج در برچسب ظروف محتوی سم به پزشک معالج در صورت ضرورت به عهده کارفرماست.

ماده ۸: تامین دسترسی به پزشک برای انجام مقاصد زیر به عهده کارفرماست:

۱- انجام معاینه کارگران سمپاش قبل از شروع به کار سمپاشی جهت صدور گواهی سلامت انسان برای انجام کار سمپاشی طبق مفاد ماده ۹۰ قانون تامین اجتماعی و تبصره ۱ ماده ۲۴ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ نباتات.

۲- معاینه و معالجه کارگران سمپاش در صورت بروز علایم مسمومیت در خلال کار طبق مفاد تبصره ۳ ماده ۲۴ آیین‌نامه اجرایی قانون حفظ نباتات.

۳- انجام معاینه کارگران سمپاش که به علت مسمومیت تحت معالجه بوده‌اند جهت صدور گواهی لازم برای شروع مجدد کار سمپاشی طبق مفاد تبصره ۳ ماده ۲۴ آیین‌نامه اجرایی حفظ نباتات.

ماده ۹: کارفرما مکلف است قبل از شروع عملیات سمپاشی آموزشهای لازم را به کارگران سمپاش بدهد. آموزشهایی که باید به کارگران سمپاش داده شود شامل موارد زیر است:

۱- درجه سمیت ترکیب شیمیایی که به عنوان سم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- راه‌های نفوذ ترکیب فوق به بدن همراه توضیح بیشتر و کافی درباره راه نفوذی که باعث خطرات بیشتری می‌شود.

۳- طرز آماده کردن سم مورد عمل، طرز استفاده از سمپاش، روش یا روش‌های صحیح سمپاشی و لوازم حفاظت فردی در خاتمه کار به طور روزانه.

۴- نحوه استفاده از لوازم حفاظتی فردی و ضرورت استفاده صحیح از آنها.

۵- احتیاطاتی که باید از ابتدای باز کردن بسته‌های سم تا انتهای عمل سمپاشی برای

۶۰۲ آیین نامه‌های حفاظت و بهداشت کار

جلوگیری از خطر مسمومیت رعایت شود.

۶ - علائمی که در صورت بروز مسمومیت ممکن است در شخص مسموم ظاهر شود.

۷ - اقداماتی که باید به عنوان کمک‌های اولیه در صورت مشاهده علائم مسمومیت در مورد شخص مسموم به عمل آید.

تبصره ۱ - سطح این آموزشها باید حداقل در حد مطالب مندرج در برچسب مصوب سم مورد عمل باشد از نشریات سازمان حفظ نباتات نیز می‌توان در زمینه‌هایی برای آموزش بیشتر استفاده نمود.

تبصره ۲ - کارفرما بایستی علاوه بر آموزش شفاهی یک نسخه کتبی از مفاد مطالبی که آموزش داده نیز به هر کارگر سمپاش بدهد.

ماده ۱۰: کارفرما مکلف است در طول مدت سمپاشی بر کلیه عملیات سمپاشی نظارت نماید برای انجام این نظارت لازمست کارفرما در طول مدت سمپاشی برای مراجعات ضروری یک نسخه از این آیین‌نامه و یک نسخه از برچسب سم مورد عمل و در صورت امکان سایر نشریات مربوط به آن را همراه داشته باشد.
هدف از این نظارت موارد زیر می‌باشد:

۱ - حصول اطمینان از سالم و قابل استفاده بودن وسایل آماده کردن سم و وسایل سمپاشی و وسایل حفاظتی.

۲ - حصول اطمینان از آماده کردن صحیح سم و رعایت روش صحیح سمپاشی و استفاده صحیح از وسایل حفاظتی.

۳ - حصول اطمینان از دفن ظروف محتوی سموم در جای مناسب یا از بین بردن آن به نحو صحیح و ریختن آب شستشوی وسایل آماده کردن سم و وسایل سمپاشی در جایی که ایجاد خطر نکند و باعث آلودگی محیط زیست نشود.

۴ - حصول اطمینان از نظافت شستشوی وسایل آماده کردن سم و وسایل حفاظتی در خاتمه کار به طور مستمر.

۵ - اطمینان از سلامت کارگران کشاورزی سمپاشی در طول مدت سمپاشی و انجام به موقع کمک‌های اولیه و مراجعه فوری به پزشک در صورت بروز مسمومیت.

فصل سوم - وظائف کارگر سمپاش:

ماده ۱۱: کارگر سمپاش مکلف است به آموزشهایی که توسط کارفرما داده می‌شود توجه نماید و اگر مطالب آموزش داده شده را به طور کامل و صحیح درک نکند و یا در نحوه اجرای آن ابهام داشته باشد باید درباره آن سوال کرده تا روشن شدن مطالب و رفع ابهام موضوع را پیگیری نماید.

ماده ۱۲: کارگر سمپاش مکلف است برای آماده نمودن سم مطابق آموزشهای داده شده عمل نماید.

ماده ۱۳: کارگر سمپاش باید محل سمپاشی را به ترتیبی که آموزش داده شد انجام دهد.

ماده ۱۴: کارگر سمپاش باید لوازم حفاظت فردی را به ترتیبی که آموزش داده شد استفاده نماید.

ماده ۱۵: کارگر سمپاش باید وسایل آماده کردن سم و وسایل سمپاشی و لوازم حفاظت فردی را پس از خاتمه کار هر روز طبق آموزشهایی که داده شده شستشو و نظافت نموده و هر کدام را در جای مخصوص خود قرار دهد و پس از آن نسبت به شستشو و نظافت و تعویض لباس خود اقدام نماید.

ماده ۱۶: کارگر سمپاش مکلف است به محض بروز هرگونه نقص یا خرابی در هر یک از وسایل آماده کردن سم یا وسایل سمپاشی و یا وسایل و لوازم حفاظت فردی فوراً مراتب را برای رفع نقص و خرابی به کارفرما اطلاع دهد.

ماده ۱۷: کارگر سمپاش مکلف است به محض مشاهده علائم مسمومیت و یا هر یک از کارگران ضمن اطلاع فوری به کارفرما جهت تامین معالجات پزشکی نسبت به انجام کمک‌های اولیه ای که آموزش آنرا دیده است اقدام نماید.

ماده ۱۸: کارگر سمپاش باید کلیه احتیاطاتی را که به او آموزش داده شده از ابتدای شروع کار هر روز تا شستشو و نظافت شخص خود پس از خاتمه کار هر روز رعایت نماید.

این آیین نامه مشتمل بر ۱۸ ماده به استناد مواد ۸۵ و ۸۶ قانون کار جمهوری اسلامی ایران در جلسه مورخ ۱۳۷۲/۹/۱۶ شورای عالی حفاظت فنی مورد بررسی و تایید و در تاریخ ۱۳۷۳/۱/۱۸ به تصویب نهایی وزیر کار و امور اجتماعی رسید.